

1998.05.15.

Disputa

Válasz egy önvészélyesen toleráns elmének

„Miért hazudsz kedves **Eörsi István?**” – kérdi első mondatában Elek úr. A mondatban rejlő sértést – nevezetesen, hogy az általa írott cikk szerzője kedvesnek nevez engem – a leghatározottabban visszautasítom. Legszívesebben a tegeződését is visszautasítanám, mert a be nem avatott olvasóban ez valamiféle értelmiségi összetartozás érzését kelti. Márpedig vagy öt esztendő óta bármely eszkimót közelebb érzek magamhoz, mint Elek urat. Akkortájt ugyanis egy szép napon nagyot reccsent a televízióm. Odanéztem: Elek úr éppen azt magyarázta, hogy nem meggyőződése, hanem pártmegbízataása folytán nyilvánítja Hankiss Elemért alkalmatlannak a tévéelnökségre. Rögtön tudtam, mi a reccsenés oka: megroppant Elek úr hátgerince. Elek úr mint személy abban a pillanatban megszűnt létezni. Így fejtette ki hatását elméjének önvészélyes toleranciája, amellyel nekem címzett episztolájában dicsekszik. Most ott tart, hogy „az egykori jobbközép töredékeinek” nevezi azokat a korifeusokat is, akik annak idején kiszekírozták az MDF-ből.

Elek úr, miután hazugnak nevezett, hosszan és helyeslően idézte a jelenlegi kormánykoalíciót bíráló mondataimat. Már-már azt hittem, azért tekint hazugnak, mert azt mondom, amit ő is gondol. Aztán kibújt a szög a zsákból. Azért vagyok hazug, mert Antallnak azt a vallomását, miszerint ő nem tíz, hanem tizenötmillió magyar miniszterelnöke kíván lenni, közjogi értelmű igénybejelentésként értelmezem. Ámde ez az óhajtó mondat még nyugtató gesztusokkal kibővítve sem értelmezhető másképp, hacsak nem tételezzük fel, hogy első szabadon választott kormányfőnk gyagyás volt. Lehetetlen, hogy ne tudta volna: többpártrendszerben senki sem lehet „lélekben, érzésben” összes néptársának miniszterelnöke. Közjogi értelemben tízmillió magyar és nem magyar nemzetiségű magyar állampolgár miniszterelnöke volt. Lélekben és érzésben azonban kizárólag azoknak a határon innen és határon túl élő magyaroknak a miniszterelnöke lehetett, akik együtt rezdültek a lelkével, és úgy érezték, mint ő. Ha ő mégis igényt formált arra, hogy „lélekben, érzésben” tizenötmillió magyar miniszterelnöke legyen, akkor ezzel azt állította, hogy a magyarság egyedei olyan egységet alkotnak, melyhez képest elenyésznek a világnézeti és geopolitikai különbözőségeik. Hogyne érezné az efféle felfogást az összes szomszédos állam életveszélyes fenyegetésnek?

Már ez a nemzetközpontúság is a két háború közti kelet-európai jobboldaliság ismérve volt. Antall vitatott frázisát minden Horthy-korszakbeli miniszterelnök elmondhatta volna. Ezzel szemben képzeljük el Kohlt, amint éppen a volgamenti vagy lengyelországi, esetleg magyarországi németek miniszterelnöke óhajt lenni. Ráadásul, ha csak kicsit is félrenyessük Antall mondatát, ez máris azt jelenti, hogy aki nem tekinti őt miniszterelnökének, az nem is magyar. Hanem mondjuk – Antall legjobb magyar tanítványának kifejezésével élve – „idegenszerű”. Amikor Orbán Viktor „idegenszerűsége” miatt bírálta a hivatalban lévő kormányt, akkor bevezetett a két világháború közti kelet-európai jobboldaliság révébe, amelyet pár éve még ő is megvetett.

Elek úr szerint nincs bizonyíték arra, hogy az első szabadon választott jobboldali kormány és szellemi örökösei „a két világháború közt pusztító kelet-európai

bornírtságot” képviselik. Hogyhogy nincs bizonyíték? Én még emlékszem gyerekkoromból a heti filmhíradókra. Ahányszor a tévé képernyőjén feltűnt mondjuk Zétényi Zsolt, úgy éreztem, mintha fél évszázadot utaznék vissza az időben. És nem volt-e szintiszta horthyzmus – hogy egy perdöntő példával szolgáljak – az MDF-es Kéri Kálmánnak az a bejelentése, miszerint a magyarok a kommunizmus ellen, az igaz ügyért harcoltak a második világháborúban? Sem Antall Józsefet, sem a koalíció más mérvadó személyiségeit nem lehetett rábírní arra, hogy elhatárolják magukat ettől a mondattól. Pedig ez önmagában is elegendő lenne arra, hogy kizárja az országot Európából, mely a Hitler által hátrahagyott romokon épült újjá.

Elek úr azzal vádol, hogy hisztériakeltésre használom a jobboldali veszély szlogenjét. Gazdája, Orbán Viktor közben bejelenti, hogy nem köt választási megállapodást Torgyán Józseffel. Megállapodást nem köt, de a Fidesz képviselőjelöltjei visszalépnek a kiscgazdák javára, ahol ezek állnak jobban. És viszont. De hiszen ezt nevezik választási megállapodásnak. A koalíciós megállapodás a közös kormányzásról dönt, a választási megállapodás a jelöltállítás tárgyalások útján vagy enélkül történő pártközi szabályozásáról. Orbán mondata az egyszeri embert juttatja eszembe, aki nem kakkant a kútba, csak a kávéjára, és aztán belesöpri a kútba az eredményt.

A liberális Fidesz összefog a magyarországi populizmus vezérével, aki nemrég még pártprogramja döntő elemének tekintette a liberális féregkiirtását. A választások első fordulója és a porhintés céljából tárgyalások nélkül folyó választási egyezkedés bizonyítja, amit korábban a Fidesz megjátszott felháborodással utasított vissza: hogy aki Orbánra szavaz, Torgyánt is választja. Hadd jegyezzem meg, a riogatás szándéka nélkül, hogy a féregirtáshoz gázt szoktak használni. A gáz előtt többnyire feltűnnek olyan politikusok, akik magasra emelt, kinyújtott kézzel üdvözlik publikumukat. Nem állítom, hogy Torgyánék és Csurkákék tömeggyilkosságokra készülődnek. Csak gyilkos retorikájuk és jelképrendszerük kap polgárjogot. Azt sem állítom, hogy a Fidesz számít a mi felemelt karú, zsinóros hacukába gyömöszölt Csurkánk támogatására. Talán szüksége sem lesz rá. Talán őt használja fel annak bizonyítására, hogy a szélsőséges jobboldal távol áll tőle. „Nézzetek rám – mondja ez esetben –, nekünk a náci köszönés nem kell, a populista féregirtót pedig polgárivá szelídítjük. Józsika, mosolyogj picit.” Megjósolható persze, hogy Józsika mosolyában nem lesz köszönet, és a Fidesznek, ha kormányra jut, egykettőre azon kell majd törnie a fejét, hogy az európai integrációt válassza-e, vagy a kiscgazdák demagóg bankellenességét és ásatag agrárpolitikáját.

Azt sugallja Elek úr, hogy a választókat én a jobboldallal riogatom. A minap 21 óra 58 perckor bekapcsoltam a közszolgálati Kossuth-adót, hogy meghallgassam a híreket. Két percen át élveztem Döbrentei Kornél fejtegetését arról, hogy miben különbözik Lengyelország Magyarországtól. Lengyelország azért jár jó úton, minden nehézség ellenére, mert ott a lengyelek vannak kormányon. Magyarországon viszont azért mennek rosszul a dolgok, mert itt nem a magyarok kormányoznak. Vagyis a kormány idegenszerű. Döbrentei tapintatosan nem árulta el, hogy kik kormányoznak nálunk. Talán Horn és Kuncze nevéből kiindulva a németekre célzott. Mindenesetre a két világháború közt dúló kelet-európai bornírtság az efféle dumákban él tovább. Ha minden rosszul megy, akkor egy ideig most megint ez fog folyni minden közszolgálati csapból. A régi szövegeket újrafogalmazó stílművészeknek bizonyára nagy megnyugvás, hogy bizton számíthatnak Elek úr maradék toleranciájára.

EÖRSI ISTVÁN